

NORMA JURIDICĂ – PRINCIPIUL CE GHIDEAZĂ CONDUITA

Cristina BOBOC

Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului, grupa Dp 2106, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autor corespondent: Lupașcu Zinaida, lupascuzinaida135@gmail.com

Rezumat: *Viața, în anturajul social, prevede un ansamblu de conexiuni sociale care plasează persoana într-un neîntrerupt și variat contact cu ceilalți indivizi. Totalitatea acestor relații interumane, care se crează pas cu pas, constituie „viața proprie societății”. Aceasta obligă indivizii la o anumită conduită, extrem de importantă pentru a trăi în același loc, iar aceasta la rândul său este reglementată de norma juridică. Aceasta ocupă un loc important în întreg ansamblul de norme sociale. În literatura de specialitate este unanim recunoscut faptul, că norma juridică este principiul pe care puterea legislativă o instaurează pentru a stabili pentru membrii societății o manieră potrivită ce poate avea caracter obligatoriu, în situația de nerespectare, prin acțiunea de a “forța”. Norma juridică prevede acțiunile ce trebuie executate de un subiect, ceea ce el este împuternicit să realizeze. În secolul XXI, această regulă de conduită pune în ordine o mare parte a relațiilor sociale și se individualizează prin anumite trăsături ce o diferențiază de celelalte: Caracter general și impersonal; Caracter tipic și obligatoriu.*

Cuvinte-cheie: *Norma juridică, Reglementare, Conduită, Relații sociale, Regulă.*

Introducere:

Articolul respectiv aduce la cunoștință rolul normei juridice în reglementarea relațiilor sociale și a conduitei atât al cetățeanului, cât și al individului ca ființă socială ce posedă capacitatea de lua decizii și de a acționa. Norma juridică prezintă un subiect de cercetare actual, cu o influență impunătoare, deoarece prin intermediul ei se orânduiesc, în forme specifice dreptului, relațiile interumane.

Deasemenea, vor fi analizat conceptul normei juridice conform doctrinei de specialitate și principalele trăsături ale acesteia, ce vor crea o percepție asupra acestui subiect, așa cum și domeniul juridic care îl stabilesc. Astfel, obiectivul acestei lucrări se bazează pe investigarea multiaspectuală din prisma doctrinelor și a legislației a conceptului de normă juridică care este poziționată la baza sistemului de drept.

Norma juridică: noțiune eterogenă

Thomas Hobbes considera că “statul este rezultatul unui acord tacit între indivizi” [11.,pag.1]. El a concluzionat că “în starea de natură, oamenii generalizează între ei o discordie și anume formează un război al tuturor împotriva tuturor” [11.,pag.2]. După natura sa, omul este caracterizat ca o persoană conflictuală, fiind comparat cu un lup de ceilalți oameni, considerând că le sunt amenințate atât viața, cât și bunurile [11.,pag.1].

Astfel, devine o necesitate încheierea unui acord mutual între indivizii societății care ar reglementa condițiile vitale în grup [11.,pag.5]. Societatea umană este clădită și funcționează potrivit unor principii și norme izvorâte din necesitatea existenței sociale, orientând conduita oamenilor și adaptarea lor la necesitățile dezvoltării și progresului social, în general. Datorită necesității profunde de reglementare a relațiilor sociale, a conduitei umane, își face apariția în sistemul dreptului – norma juridică.

Doctrinarul Ion Craiovan consideră că “norma juridică reprezintă un element constitutiv al dreptului și este acceptată ca o regulă de conduită pe care o instituie puterea publică și tot odată o recunoaște, fiindu-i asigurată respectarea, la necesitate, prin forța coercitivă a statului “ [2, pag. 212].

Ea conține pretențiile și exigențele societății față de conduita membrilor săi în diferite relații, fiind un model de comportament. Normele juridice sunt metoda de înfăptuire a desăvârșitului în justiție, în conformitate cu voința socială și se redă în cuprinsul dispozițiilor sale. În general, termenul normă juridică este folosit în sensul de regulă și cuprinde ceea ce trebuie să execute o persoană, ceea ce este justificat să execute ori ceea ce i se sugerează. Specificul ei este exprimat în a pretinde, a nu permite, a accepta, a condamna [6, pag.237].

În literatura de specialitate pot fi întâlnite și alte definiții. Nicolae Popa consideră, că „norma juridică poate fi definită ca o lege comună și obligatorie de conduită, al cărei obiectiv este acela de a garanta ordinea de drept, iar respectarea ei este asigurată prin constrângere” [5, pag.268].

În viziunea doctrinarului Ion Dogaru „norma juridică este o regulă de comportament comună, ce nu vizează doar o singură categorie de subiecte și este obligatorie, care expune hotărârile alegătorilor înfățișate de puterea legislativă, regulă al cărei țintă este de a garanta ordinea socială și care poate fi adusă la săvârșire pe cale statală, la nevoie, prin silire” [5, pag.268].

Gheorghe Lupu vede în norma juridică „regula socială de comportament comună și obligatorie, creată și identificată de către stat și care trebuie urmată indiferent de voință, dacă este cazul, prin forța coercitivă a statului” [5, pag.268].

Ioan Ceterchi susținea că “norma juridică în calitatea sa de element constitutiv al dreptului este o pravilă ce determină comportamentul, înființată de puterea de stat sau recunoscută de aceasta, a cărei îndeplinire este garantată, la nevoie, prin forța de constrângere, și care are ca scop asigurarea conviețuirii sociale, călăuzind conduita indivizilor în direcția susținerii și stabilizării relațiilor sociale în raport cu perfecțiunea și principiile ce cârmuiesc societatea respectivă” [4, pag.72].

După părerea lui Dumitru Baltag „norma juridică ca și component al dreptului este o regulă de comportament, stabilită de puterea publică sau acceptată de aceasta, a cărei respectare este asigurată, la nevoie, prin constrângere” [5, pag.268].

Raportându-ne la totalitatea de noțiuni expuse de diferiți doctrinari pentru termenul ”norma juridică”, putem observa cu ușurință, că ea prezintă o multitudine de similitudini, toate exprimând aproximativ același conținut și se evidențiază în mod repetitiv următoarele îmbinări de lexeme: “regulă generală”, “norma juridică este o normă socială”, “acceptată și pusă în aplicare de către organele statului”, “forța coercitivă a statului”.

Normele juridice sunt aplicate de fiecare stat în parte. Vom elucida conceptul normei juridice și pe plan internațional. Spre exemplu, în Rusia “Правовая норма” este o regulă de conduită general-obligatorie, cu următoarele caracteristici: stabilită și protejată de stat; acordarea drepturilor legale sau atribuirea răspunderii legale a cărei executare este asigurată de autoritatea sau forța de constrângere a statului [12.,pag.5]. În Europa, mai exact în Franța se pronunță “Norme juridique” și înseamnă o regulă care stabilește o sursă de drepturi și obligații legale [8.].

De asemenea în Marea Britanie, norma juridică posedă denumirea de “Legal norm” a cărei definiție este prezentată în felul următor: „O normă juridică este o regulă sau un principiu obligatoriu, pe care organele puterii suverane o promulgă și o pun în aplicare pentru a reglementa relațiile sociale. Normele juridice determină drepturile și îndatoririle persoanelor fizice care sunt subiecte ale raporturilor juridice în jurisdicția de guvernare la un moment dat [9].

În urma analizei detaliate a tuturor conceptelor internaționale referitor la termenul “norma juridică”, pot afirma cu certitudine, că toate au elemente comune. În toate definițiile, norma este prezentată ca fiind o regulă general-obligatorie.

Din punctul nostru de vedere, doctrinarii internaționali care și-au expus părerea referitor la norma juridică, au servit drept exemplu și inspirație și pentru autorii români și basarabeni, (deoarece în țările, precum Franța, Marea Britanie nivelul social este cu mult mai avansat, revoluțiile au contribuit la atingerea apogeei dezvoltării, procesul de alfabetizare a început cu mult mai devreme decât în țara noastră) care ulterior au relatat și viziunea lor asupra normei juridice în diferite lucrări. Din acest motiv, practic toate noțiunile normei juridice prezintă similarități, indiferent de originea autorului. Consider, că norma juridică este componenta de bază a sistemului normelor sociale, care are un caracter general, acceptată de către stat, a cărei scop îl reprezintă reglementarea relațiilor dintre oameni.

Trăsăturile normei juridice

Ca element ce face parte din categoria normelor sociale, normele juridice au aceleași trăsături privitor la toate cazurile, același țel sau finalitate la fel ca normele sociale dar, metoda de întemeiere și întrebuintare, faptele și rezultatele sociale și individuale directe ale normelor juridice sunt diferite [7, pag.101].

Giorgio del Vecchio considera , că “aspectele caracteristice normei juridice sunt bilateralitatea și generalitatea” [10]. Alex Will reține „ însușirea coercitivă, cu privire la stat și ipotetică al normei juridice, fiind implicată generalitatea, permanența și impersonalitatea” [10]. Nicolaie Popa avansa “patru trăsături ale normei juridice: colectiv și impersonal, reprezentativ, implicația unui contact intersubiectiv și caracterul obligatoriu “[10]. Respectiv, raportându-ne la celelalte categorii de norme sociale, normele juridice posedă o multitudine de trăsături distinctive proprii:

✓ **Caracterul general și impersonal.** Prin intermediul acestei „general” sau „generic” și „impersonal” al regulei de conduită se înțelege , că prin conținutul ei, ea se referă nu doar la un anumit subiect și unic ci, tuturor participanților posibili ai acelei conduite, acțiuni, raport etc. și deci, tuturor „întâmplărilor” de acest fel [7, pag.101]. Norma juridică nu este o indicație individuală și nu face aluzie la o situație concretă, din contra este destinată unei totalități nedeterminate de indivizi și preconizează situații neieșite din tipare, care se pot repeta în timp[1, pag.118]. După cum a remarcat Ulpianus, “jurisprudența nu se aliniază pentru fiecare individ în parte, dar pentru toți” [1, pag.118]. Aceasta precizează trăsăturile tipice ale cazurilor de viață, la geneza cărora trebuie aplicat indicele-tip al relațiilor sociale. Acest indice este determinat de normă.

Drept consecință, norma juridică se ivește ca un reper de conduită a participanților la relația socială dată. Norma nu este individuală și nu exprimă numai o situație de drept, determinată “**in concreto**” între anumite persoane față de anumite acțiuni ale acestora [5, pag.269]. Doctrinarul Andrei Sida consideră că “prin însușirea generală a normelor juridice se mai reliefează conceptul că regula de drept se formează ca etalon de măsură identic pentru „toți”, subiecții acelei conduite, în ciuda faptului că ei sunt diverși și ca și personalități” [7, pag.102].

Caracterul impersonal al normei juridice, la rândul său, poate avea mai multe aspecte, decurgând din gradul de generalitate al acestei norme. Astfel [7, pag.102]:

- unele norme sunt înaintate tuturor persoanelor ce se bucură de drepturi politice și civile de pe teritoriul statului, indiferent de activitatea administrativă a acestora, domiciliu, stare civilă. De pildă, normele constituționale ce fac transmite la dreptul la “a trăi”, la integritatea fizică și psihică, inviolabilitatea persoanei, a domiciliului- se referă prin cuprinsul lor la toți indivizii, posedând astfel un caracter impersonal și general de maximă cuprindere;
- anumite norme juridice se referă numai unui grup de indivizi (tineret, minorități naționale, pensionari, studenți, militari, funcționari de stat), nivelul lor de universalitate fiind însă limitat, în timp ce însușirea impersonală al lor a rămas același [7, pag.102].
- anumite norme se referă numai la autoritățile statului sau organele obștești (legile organice). Acestea își mențin trăsătura generală și impersonal , întrucât nu indică persoane sau indivizi, ci structuri de organizare socială [7, pag.102].
- există și norme care se adresează doar unor organe unipersonale (ministru, procuror general, președinte de republică, prim-ministru). Asemenea norme, deși vizează anumite organe sau funcții ale unei singure persoane, nu-și pierd totuși caracterul general și impersonal, întrucât ele nu vizează persoana fizică concretă, determinată, ci funcția, instituția, indiferent de individul concret care o deține (președinte, prim-ministru, procuror general) [7, pag.102].

✓ **Caracterul tipic.** Din caracterul general al normei rezultă caracterul ei tipic. Norma juridică impune un tip de comportament. Ea alege un tipar mediu, dintre multe posibile, în funcție de finalitatea socială pe care dreptul și-o asumă. Este vorba, deci de un proces de materializare a tiparelor de societate posibile și de o călăuzire a conduitei individuale și de grup către înfăptuirea unui anumit tip de coexistență.

Caracterul tipic al normei juridice înseamnă deci mai degrabă decât impunerea unui tipar individului, impunerea unui tipar societății. Conduita tipică impusă individului trebuie judecată și aleasă pornind de la finalitatea sistemului juridic în ansamblul său, căci „norma nu este o semnificație ca atare, ci un act a cărui semnificație specifică a fost dată prin intermediul ordinii juridice” Finalitatea ordinii juridice ca atare tipizează conduitele prescrise [3, pag.237]. Legiuitorul elaborează anumite tipuri de reguli, pe care le privește ca fiind încuviințate de lege, fie nu permite anumite modele de conduită ce contravin instant prevederilor legale. Norma juridică nu se epuizează din momentul aplicării la o situație certă ce nimerește sub incidența ei. Contrar, mai multe situații concrete (stări de fapt determinate) sunt incluse unui tip de conduită prevăzut de legiuitor în norma juridică [1, pag.118].

✓ **Caracter obligatoriu.** Prin aceasta se înțelege, că dispozițiile normei juridice nu sunt încredințate la liberul arbitru al subiectului social ci, trebuie respectate de „toți” cei cărora li se adresează.

Obligativitatea sau comandamentul juridic al normei de drept trebuie înțeleasă ca manifestându-se între limitele imperativității (a dispozițiilor operative care obligă sau a celor prohibitive care interzic ,specifice dreptului penal, administrativ, financiar) și limita permisivului (specifice dreptului civil, comercial, dreptul familiei)[7, pag.103].

Obligativitatea normei juridice este asigurată prin constrângerea exterioară, prin sancționarea juridică.La rândul său, constrângerea exterioară este asigurată prin forța publică, nefiind admisă recurgerea la forță privată. Justiția privată este interzisă: nimeni nu își poate face dreptate el însuși, deoarece ar fi sursa arbitrariului și anarhiei.

Concluzii

Concluzionând putem sublinia, că norma juridică este cea care ghidează și influențează direct conduita și ordinea socială. Raportându-ne la legislația în vigoare a Republicii Moldova, aceasta conține o totalitate de norme juridice obligatorii ce consacră idei călăuzitoare ce ghidează și oferă coloratura întregului nostru ansamblu de ramuri de drept, întregului sistem social-politic al țării. Aceasta reprezintă celula de bază a întregului sistem de drept.

Mulțumiri: Aș dori să aduc mulțumiri coordonatorului conf.univ., dr. Lupașcu Zinaida. Datorită strădaniei și activității asidue acestei profesoare am izbutit să elaborez acest articol.

Referințe bibliografice:

1. BOTNARI, Elena. Introducere în studiul dreptului (Teoria Generală a Dreptului)/ Elena Botnari: - Bălți: Presa univversitară bălțeană, 2011
2. CRAIOVAN, Ion. Tratat elementar de teoria generală a dreptului/București; ALL Beck, 2001
3. DANIȘOR D.C., 3. DANIȘOR GH. Teoria generală a dreptului/București, Editura Științifică, 1999
4. EPURE, Ghennadi. Teoria generală a dreptului/Academia”Ștefan cel Mare”.Chișinău:S.n.,2016(Tipografia”Bons Offices”).-172p.
5. NEGRU, Boris. Teoria generală a dreptului și statului:(curs universitar)/Alina Negru. – Chișinău: Bons Offices, 2006.-250p
6. ROMUL, Petru Vonica. Introducere generală în drept/București, Lumina Lex, 2000
7. SIDA, ANDREI. Teoria generală a dreptului / Andrei Sida, Daniel Berlingher-Ediția. a 3-a, rev. - Arad: "Vasile Goldis" University Press, 2006
8. Définition : Norme juridique [online]. [accesat 20.02.2022]. Disponibil: https://www.toupie.org/Dictionnaire/Norme_juridique.htm
9. Legal norm [online]. [accesat 20.02.2022]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Legal_norm
10. Norma juridica - Notiunea normei juridice, Trasaturile ... [online]. [accesat 20.02.2022]. Disponibil: <https://www.referatele.com/referate/drept/online1/Norma-juridica---Notiunea-normei-juridice--Trasaturile-caracteristice-ale-normei-juridice-referatele.php>
11. Omul – fiinta sociala [online]. [accesat 20.02.2022]. Disponibil: <https://www.rasfoiesc.com/educatie/psihologie/sociologie/Omul-fiinta-sociala16.php>
12. Правовая норма: понятие, структура, элементы [online]. [accesat 20.02.2022]. Disponibil: <https://rusjurist.ru/studentu/chto-takoe-pravovaya-norma/#item-1>